

ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА НАДАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ ПОСЛУГ, ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

РОВНИЙ Віктор Васильович - викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Інституту права ім. князя Володимира Великого МАУП

В статті на основі аналізу існуючих проблем в сфері сільськогосподарської консультативної діяльності визначені проблеми правового регулювання договору як основи надання сільськогосподарських консультативних послуг, наведено порівняльну характеристику, яка була розглянута в історичному аспекті.

Ключові слова: *дорадництво, господарський та цивільний договір, договір підряду, дорадчі послуги, консалтинг.*

Постановка проблеми в загальному вигляді

Однією з підстав виникнення господарських зобов'язань (і найпоширенішою у сфері економіки) є господарські договори, за допомогою яких опосередковуються зв'язки між суб'єктами господарювання, а також між ними та іншими учасниками господарських відносин.

Господарський договір, будучи основою виникнення господарсько-правового зобов'язання, є правовідносинами, по якому одна зі сторін – боржник, (а в нашій випадку – це сторона, що безпосередньо здійснює консультативне обслуговування) зобов'язується зробити певну дію господарського або управлінсько-господарського характеру на користь іншої сторони – виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію, а інша сторона – кредитор (а в нашому випадку, так званий «клієнт») має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Договір на надання сільськогосподарських дорадчих послуг, як і договір щодо надання консультативних послуг у господарській діяльності підприємств, установ і організацій, на жаль, на сьогоднішній день не має в українському законодавстві нормативного закріплення, хоча і є одним з видів господарських договорів – договорів по наданню послуг, і тому має й всі властиві йому ознаки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми

Деякі питання, що стосуються проблематики даного дослідження, знайшли своє відображення в працях відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Ансона В., Беяневича О. А., Бесчастної Н. В., Вінника О. М., Галича О. А., Дорохова Р. П., Жушмана В. П., Корнівко В. М., Кравченко Т. А., Лебідь В. І., Мамутова В. К., Музики П. М., Нескородженої Л. Л., Петкова С. В., Погрібного О. О., Подцерковного О. П., Саблук П. Т., Степанова Д. І., Томича О. М., Щербини В. С. та інших авторів.

Нормативною базою дослідження є господарське та цивільне законодавство України.

У цьому контексті метою статті є аналіз та визначення проблем договору як підстави по наданню сільськогосподарських дорадчих послуг, проведена порівняльна характеристика.

Виклад основного матеріалу

Природа господарського договору, у тому числі й договору на надання сільськогосподарських дорадчих послуг, характерна прийняттям на себе однією особою певного зобов'язання, яку можна визначити як «зроблену іншій особі заяву або завірення, що констатує певний стан справ або встановлює, що особа виконає або втримається від здійснення визначеної або певної дії, і право, що надається іншій особі, вимагати виконання такої заяви» [1, с.312].

Зобов'язання виражає щось більше, ніж просте повідомлення про намір, тому що означає згоду боржника стати зобов'язаним стосовно особи, яка здійснила відповідну заяву. Воно також не може бути зведене до пропозиції зробити які-небудь певні дії. Адже ця пропозиція повинна бути прийнятою кредитором. Таким чином, можна зробити висновок про те, що публічна пропозиція надання сільськогосподарських дорадчих послуг (реклама) не може бути розцінена як зобов'язання.

Цивільний Кодекс України визначив загальне поняття договору про надання послуг в окремій главі «Послуги. Загальні положення».

При більш детальному вивченні ми побачимо деякі істотні відмінності між договором з надання послуг та підрядним договором:

1) Обидва договори є консенсуальними, тобто момент їх укладання збігається з моментом досягнення сторонами згоди по всіх його істотних умовах;

2) Предмет договору підряду завжди індивідуалізований, тобто являє собою упереджену працю підрядника. Сама робота не представляє цінності за границями матеріального предмета, у який вона втілена. Результат роботи підрядника завжди виражається в тій або іншій матеріальній формі. Основними ж результатами договору про надання сільськогосподарських дорадчих, зокрема консалтингових, послуг є результат інтелектуальної праці фахівця-дорадника, що може й не бути вираженим у матеріальній формі;

3) У договорі підряду підрядник зобов'язаний керуватися підрядними за-

вданнями, за виконанням яких замовник вправі здійснювати контроль і може давати вказівки відносно способу виконання робіт. У зв'язку з відсутністю правового регулювання договору про надання сільськогосподарських дорадчих послуг, обов'язковий контроль за їхнім виконанням законодавством не передбачений, хоча він можливий за взаємним бажанням сторін договору;

4) Договір підряду передбачає принцип ризику випадкової загибелі предмета до здачі його замовникові, ризик випадкової неможливості завершення робіт, а також ризик випадкового погіршення або затримки робіт. Випадковими визнаються ті обставини, які виникли не з вини підрядника або замовника. У розглянутих нами договорах принцип ризику завжди присутній, тому що замовник у більшості випадків зацікавлений у позитивному висновку, й тому документи й інша надана інформація іноді можуть містити факти, які не відповідають дійсності, тому існує ризик випадкової затримки роботи;

5) За договором підряду підрядник, як правило, повинен сам виконати роботу, однак він має право від свого ім'я залучити до виконання окремих робіт інших осіб на правах субпідрядників. Суб'єкт сільськогосподарської дорадчої діяльності за згодою з іншою стороною також може залучити до роботи інших фахівців – третіх осіб, як субпідрядників. Крім того, така можливість передбачена, наприклад, Законом України «Про аудиторську діяльність» [2], що передбачає право аудитора залучити третіх осіб на договірних основах до участі в перевірці фахівців різного профілю.

6) Підрядник зобов'язаний виконати роботу в певний строк, що встановлюється угодою сторін. Крім строку завершення робіт може вказуватися строк початку виконання робіт, а також проміжні строки, зміст визначення яких укладається в тім, щоб забезпечити замовникові можливість контролю за своєчасністю й належною якістю виконання завдання. У протилежному випадку для підрядника наступають негативні наслідки.

Істотне розходження між зазначеними господарськими договорами полягає в тім, що в договорі підряду кінцевою ме-

тою служить одержання певного матеріального результату, і саме цей результат підлягає оплаті. У договорі оплатного надання сільськогосподарських дорадчих послуг, матеріальний результат дії не передбачається, а отже, оплаті підлягає послуга, як така. Відповідно до цього стадії здачі-приймання наданих послуг для даного договору, як правило, не виділяються. У зв'язку із цим в обов'язок виконавця – суб'єкта сільськогосподарської дорадчої діяльності входить здійснення певних дій або здійснення певної діяльності, а замовника – їхня оплата.

Суспільний договір у своїй змістовній сутності та функціональному призначенні можна трактувати як конкретний засіб узгодження соціальних інтересів громадян і їхніх представників в органах влади, досягнення домовленостей між суспільством та владними органами із цілого комплексу питань щодо надання владою соціальних послуг населенню. Різновидом такого договору є адміністративний договір як засіб компетенційної домовленості із суб'єктами державного управління. Протягом останніх десятиліть проблема використання договорів в адміністративному праві стає дедалі більш актуальною, хоча вона і не є новою [3].

Перелік послуг, що міститься в ЦК України, – не вичерпний. Предметом договору оплатного надання послуг можуть бути й інші послуги, але за умови, що вони, по-перше, підпадають під поняття послуги, що містяться в ч.1 ст.901 ЦК України, а по-друге, ці послуги не можуть підпадати під дію глав 61 (підряд), 62 (виконання науково-дослідних, конструкторських і технологічних робіт).

Було б помилково поєднувати правове регулювання угод з оплатного надання послуг взагалі й надання сільськогосподарських дорадчих послуг. Ці два поняття співвідносяться між собою як загальне й частка. Договір про надання сільськогосподарських дорадчих послуг є одним з видів договорів на надання оплатних послуг, тому що останні можуть стосуватися послуг у всіляких сферах суспільного життя і господарської діяльності. Навіть сільськогосподарські дорадчі

послуги самі по собі є відмінними один від одного. Зокрема, одні з них надаються споживачам у цивільному обороті й регулюються цивільним законодавством, а інші, які є більш вагомими, з погляду залучених до правочину осіб, ресурсів і складності питань, займають все більшу частку в практиці суб'єктів господарювання.

Питання змісту, укладання, виконання та припинення господарських договорів в Україні регулюються:

- загальними статтями ГК України про зобов'язання, які виникають із господарських договорів;

- спеціальними статтями ГК й ЦК України й іншими нормативними актами про окремі види господарських договорів.

У господарсько-правовій науці й цивілістиці питання про характерні риси господарського договору були довгий час й залишаються дискусійними.

Деякі з правників господарський договір трактують як різновид цивільного договору. При цьому, наполягають на існування господарських договорів трьох видів: – господарсько-оперативного, – господарсько-управлінського, – внутрішньогосподарського [4, с. 61].

Але очевидно, що принаймні два останніх види господарських договорів ніяк неможливо віднести до різновидів цивільно-правового договору.

На думку інших науковців, господарський договір – це ділова угода між господарюючими суб'єктами про розподіл між ними кореспондуючих прав і обов'язків, необхідних для досягнення цілей, і про ті умови, яких повинні дотримуватися сторони, при виконанні взаємно прийнятих ними зобов'язань [5, с. 26].

Термін «господарський договір» у право України було введено Арбітражним процесуальним кодексом України (зараз носить назву Господарський процесуальний кодекс), який регулює порядок розгляду і вирішення господарських спорів, тобто спорів між підприємствами, установами та організаціями, які виникають при укладенні та виконанні господарських договорів. Категорії «договір» і «господарський договір» співвідносяться як загальне і особливе. Як особли-

ва категорія господарського законодавства і права України господарський договір має певну правову основу [6].

О.А. Беяневич визначає господарський договір як засновані на угоді сторін і зафіксоване у встановленої законом формі зобов'язальні правовідносини між суб'єктами господарювання, утримуванням якого є взаємні права та обов'язки сторін у сфері господарської діяльності [7, с.43]. По своїй суті дані визначення не відрізняються одне від одного й можуть бути застосовні до договору про надання сільськогосподарських дорадчих послуг.

Договори з надання сільськогосподарських дорадчих послуг – це договори, які мають чітко визначену певну економічну й правову мету. Господарський договір завжди укладається з господарською (комерційною) метою для досягнення необхідних сторонам господарських і комерційних результатів. Однак теорія права розподіляє господарські договори на майнові, які обслуговують безпосередньо виробництво й господарський оборот, і допоміжні, якими є інші договори суб'єктів господарської діяльності і які не обслуговують безпосередньо виробництво й господарський оборот [8, с.78].

Господарським (ст. 173 ГКУ) визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених ст. 174 ГКУ. Згідно з останньою один суб'єкт зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку. Основними видами господарських зобов'язань є майново-господарські та організаційно-господарські зобов'язання [9].

Як справедливо зазначає І .Б. Замойський, організаційні функції є властивими будь-якому господарському договору, але при цьому можливе різне співвідношення організаційних і майнових елементів у договорі. У деяких випадках у змісті господарського договору домінує організаційний момент, в інших – він виконує роль зв'язку в майнових відносинах [10, с. 54].

Господарські договори про надання сільськогосподарських дорадчих послуг можуть виступати в тій чи іншій ролі. Це залежить від суб'єктів цих договорів.

Так, наприклад, з одного боку, для сільськогосподарського підприємства, що займається вирощуванням сільськогосподарської продукції, договір про надання юридичною фірмою короткого огляду екологічного законодавства не є договором, що безпосередньо забезпечує обслуговування її виробничого процесу. Але, з точки зору юридичної фірми, що надає такі послуги і основна діяльність якої спрямована на одержання прибутку, пов'язаним саме з наданням подібного роду послуг, такий договір буде договором, що безпосередньо обслуговує господарський оборот цієї фірми. Таким чином, можна зробити висновок про те, що господарський договір про надання сільськогосподарських дорадчих послуг може виступати в ролі як майнового, так і допоміжного.

Як уже було відзначено вище, що законодавство не визначає поняття господарського договору про надання сільськогосподарських дорадчих та консультаційних послуг. Проте, у ГК України зроблено спробу врегулювання подібного договору через агентську угоду.

Агентські відносини вперше згадуються в англійському праві ще у ХІХ ст. За загальним правилом, особа, укладаючи договір з іншою особою, не може надати прав третій особі або покласти на нього обов'язок, але може представляти іншу особу, будучи притягнутим нею для встановлення правовідносин між нею і третьою особою. Послуги, що надаються із цією метою, отримали назву агентський договір [11, с. 283]. Таким чином, суть цих відносин полягала саме в представленні інтересів певних осіб.

Англійське право розрізняло також і різні види агентів, основне місце серед яких посідали так звані «аукціонники» – агенти у справах продажу майна на публічних аукціонах. Крім згаданих суб'єктів, агентські послуги надавали також: фактори (агенти, яким передаються товари з метою їхнього продажу), брокери (агент, що, головним чином, використовується

для ведення переговорів між двома сторонами з метою укладання договору), агенти в справах продажу нерухомості й солісатори (представники інтересів клієнта в суді) тощо.

Норма ст.297 ГК України визначає агентський договір як письмову угоду між комерційним агентом і особою, яку представляють, з приводу:

а) здійснення правочинів;

б) сприяння в їхньому здійсненні (надання фактичних послуг) комерційним агентом від імені особи, інтереси якої він представляє й за його рахунок. Агентський договір повинен містити положення про сферу, характер і порядок виконання діяльності, що доручається до виконання, умови і розмір винагороди комерційному агентові, права і обов'язки сторін, строк дії договору, санкції щодо його порушення.

Хоча ГК України визначає агентську діяльність як форму підприємницької діяльності, яка полягає в наданні комерційним агентом послуг шляхом посередництва від імені, під контролем і за рахунок особи, інтереси якої представляються [12], виходячи з подальшого аналізу прав і обов'язків сторін у цих відносинах, на нашу думку, не можливо застосовувати правове регулювання агентських відносин до регулювання договору про надання сільськогосподарських дорадчих послуг.

Відповідно до ст. 639 ЦК України, ст.180 ГК України договір повинен складатися у певній формі. Для договорів, що укладаються між юридичними особами та юридичною особою та фізичною особою, договір повинен укладатися у письмовій формі. Тобто, враховуючи суб'єктний склад договорів про надання сільськогосподарських дорадчих послуг, він повинен укладатися у письмовій формі.

Відповідно до ч.3 ст.180 ГК України, договір вважається укладеним, коли сторонами досягнуто згоди за всіма його істотними умовами. До істотних умов договору належать умови, які необхідні для виконання зобов'язань, передбачені чинним законодавством або наявність яких вимагає одна із сторін договору. В обов'язковому порядку сторони господарського договору повинні

узгодити істотні умови про предмет, ціну та строк дії договору.

Таким чином, змістом будь-якого господарського договору, зокрема й договору про надання сільськогосподарських дорадчих послуг є узгоджені істотні умови щодо послуг, які повинні надаватися.

Ці умови є результатом спільної домовленості сторін. Однак практика укладання таких договорів, у тому числі й закордонна, виробила певну тактику при їхньому складанні. Так, на думку багатьох фахівців, договір, що укладається між клієнтом і суб'єктом сільськогосподарської дорадчої діяльності, може містити наступні істотні умови: предмет договору (мета, опис послуги, дата початку, календарний графік, обсяг послуги); результати наданих послуг й звітність (документація й звіти, які варто передати клієнтові на підтвердження наданих послуг); внесок суб'єкта сільськогосподарської дорадчої діяльності й клієнта (інші види внесків); гонорари й витрати (гонорар за рахунками, витрати, які відшкодовуються суб'єкту сільськогосподарської дорадчої діяльності); строки й процедури проведення розрахунків; професійні обов'язки (передача конфіденційної інформації, недопущення конфлікту інтересів і інші аспекти); авторське право (зміст, обсяг та порядок розподілу між клієнтом та суб'єктом сільськогосподарської дорадчої діяльності, охоплює продукти праці суб'єкта сільськогосподарської дорадчої діяльності при виконанні завдання клієнта); відповідальність (відповідальність суб'єкта сільськогосподарської дорадчої діяльності за збиток, заподіяний клієнтові, обмеження відповідальності); умови та порядок використання праці та послуг третіх осіб-виконавців; умови припинення договору або його перегляду (підстави, строки, механізми); арбітраж (юрисдикція, процедура рішення суперечок); строк дії договору.

Підводячи підсумки, можна констатувати, що господарський договір про надання сільськогосподарських дорадчих послуг є, як правило, оплатним, двостороннім, зобов'язуючим і консенсуальним. Основними його відмітними рисами виступають:

а) предметом господарського договору про надання сільськогосподарських дорад-

чих послуг є послуги, відмінні від тих, які надаються громадянам у цивільних право-відносинах;

б) у господарській діяльності суб'єктів цей договір може виступати як основним договором, так і допоміжним;

в) даний господарський договір є «регульованою» угодою, по якому одна сторона (виконавець або консультант) зобов'язується надати консультаційні послуги, а інша (замовник або клієнт) прийняти їх і оплатити;

г) господарське зобов'язання за договором про надання сільськогосподарських дорадчих послуг передбачає результат інтелектуальної, творчої діяльності;

д) договір про надання сільськогосподарських дорадчих послуг зачіпає не тільки приватні, але й публічні інтереси.

Розноманітність господарської діяльності, у тому числі й у сфері надання сільськогосподарських дорадчих послуг, спричиняє виникнення широкого кола господарських договорів. Кожному такому господарському договору властиві загальні й особливі риси, які й дають підставу проводити їхню класифікацію [8, с.53].

Насамперед, на підставі суб'єктного складу розрізняються двосторонні й багатосторонні договори.

Залежно від юридичної підстави укладання договору теорія й законодавство розділяють господарські договори, які визначаються й регулюються як на підставі державних замовлень (державні контракти) і договори, які укладаються на підставі господарських намірів сторін, юридично виражених істотними умовами договору. Однаковою мірою ці класифікації можуть відноситись й до договорів про надання сільськогосподарських дорадчих послуг.

Залежно від способу виникнення розрізняються формальні, реальні й консенсуальні договори.

За способом оферти розрізняють договори приєднання (коли одна сторона визначає істотні умови майбутнього договору, а іншій залишається тільки приєднатися до них) і договори, зміст яких сторони визначають при їхньому укладанні. За своєю природою договори про надання сільсько-

господарських дорадчих послуг відносяться скоріше до другого типу.

З метою даного дослідження варто провести понятійне розмежування між такими сферами ділового обслуговування підприємництва, як консалтинг (безпосередньо консультаційні послуги) і бізнес-навчання (освітні послуги). Провести таке розмежування іноді буває досить складно, тому що функції консультування часто логічно продовжують функції навчання, причому, як показує практика, часто в рамках одного навчально-консультаційного центру. Крім природного прагнення сільськогосподарських товаровиробників одержати консультації там, де вони пройшли курс якісного бізнес-навчання, названа вище інтеграція стимулюється факторами чисто економічного плану: консультаційна діяльність більш рентабельна, ніж надання навчальних послуг, і дозволяє «бізнес-школам» продовжувати й розширювати свою діяльність.

У розмежуванні консультативних і освітніх послуг ми виходимо з того, що навчання (як контактне, так і дистанційне) носить програмно-системний характер у рамках досить довгострокової підготовки як загально-економічного, так і професійного плану. Що стосується послуг консалтингу (або консультування), то вони носять більше дискретний, навіть разовий, предметно більше приватний, цілеспрямований характер і можуть бути затребувані споживачем сільськогосподарських дорадчих послуг, перш за все – сільськогосподарським товаровиробником-підприємцем, практично на будь-якому етапі його діяльності – від відкриття до реєстрації припинення діяльності або банкрутства.

Залежно від класифікації сільськогосподарських дорадчих послуг можна говорити й про розходження господарських договорів про надання таких послуг. За предметом сільськогосподарських дорадчих послуг договори діляться на договори по наданню правового консалтингу, консалтингу в області бухгалтерського обліку й аудита, консалтингу в області фінансів, кредиту й інвестицій, інженерно-технічного консалтингу, маркетингу, консалтингу з питань соціально-трудо-вих відносин, консалтинг із проблем безпеки підприємництва.

Особливої уваги приділяється договорам щодо правового консалтингу. Юридичні послуги виникли раніше, ніж багато інших видів професійного обслуговування господарської діяльності. Без послуг адвокатських контор підприємці не обходяться вже кілька сотень років. Юристи надають послуги як у формі порад, так і шляхом безпосереднього ведення справ своїх клієнтів: представлення їхніх інтересів у суді й інших інстанціях, ведення переговорів, складання господарських договорів та ін. Вони можуть надавати також експертні висновки щодо відповідності дій або документів юридичним нормам, у чому їхня функція нагадує аудит.

Специфіка юридичного консультування в порівнянні з економічним визначається розходженням професій економіста і юриста. Економіст дає раду що потрібно робити для рішення тієї або іншої проблеми (наприклад, зробити той або інший товар, вийти на якийсь ринок, здійснити структурну перебудову й т.д.), а юрист пояснює, що не можна й що можна робити з погляду законодавства (наприклад, заборонено здійснювати ті чи інші фінансові дії, передавати цей товар у певні країни, не можна перевищувати припустимі норми забруднення при виробництві, можна або не можна включити ту чи іншу умову в господарський договір). Юристи керуються писаними законами, а економісти – насамперед законами ринку.

Проаналізувавши практику щоденної діяльності консалтингових фірм, до кола яких відносяться й суб'єкти сільськогосподарської дорадчої діяльності, можна зробити висновки про найбільше часто затребувані послуги. Перш за все, це послуги, надавані у сфері оподаткування: надання інформації з оподаткування й інших юридичних питань; консультації та планування оподаткування зовнішньоторгівельних операцій: мито, акцизи й податок на додану вартість; податкові консультації в області соціального забезпечення й зарплати; податкові консультації з питань реорганізації підприємства; податкові консультації з питань діяльності спільних підприємств; фіксація й аналіз змін у податковому законодавстві різних країн; аналіз доходів і прибутку, як

бази для оподаткування; керування податками, податкове планування юридичних і фізичних осіб; підготовка податкових декларацій і звітності для сплати прибуткових податків; дотримання податкового законодавства в міжнародній практиці; дотримання правил валютного регулювання й зовнішніх інвестицій, платіжні й торговельні операції; розробка політики сплати податків з урахуванням змін у податковому законодавстві тощо.

Що ж стосується юридичних проблем, то це насамперед: злиття компаній і придбання власності; реєстрація, реконструкція підприємств; розробка й експертиза господарських договорів; керування власністю; адміністративне керування; передача функцій сторонньої організації; розв'язання конфліктів, зниження витрат та ін.

Результати анкетування, проведеного автором серед голів сільських та селищних рад Дніпропетровської області у квітні-травні 2012 року, виявили, що додатковими питаннями правового консалтингу у сільськогосподарській дорадчій діяльності є питання: правового регулювання оформлення права власності на об'єкти нерухомості, зокрема земельні ділянки; оформлення прав на земельні ділянки, що визнані відумерлою спадщиною та правомірного використання таких ділянок; розробки правових механізмів стягнення земельного податку та орендної плати за користування земельними ділянками; умов та порядку забезпечення охорони об'єктів культурної спадщини, що розташовані на територіях сільських та селищних рад тощо.

Продовжуючи класифікацію договорів, можна говорити про поділ їх за джерелом сільськогосподарських дорадчих послуг – універсальні послуги по різних предметах (як правило, надавані від імені великих консалтингових фірм) і спеціалізовані консалтингові послуги по окремих предметах (юридичні, податкові, маркетингові, техніко-інноваційні, митні та ін., надані від імені дрібних фірм і окремих приватних консультантів) [13, с. 44].

За доступом суб'єктів сільськогосподарських дорадчих послуг до діяльності споживача послуг – «зовнішній» консалтинг або

документальний, коли дорадники лише аналізують первинну бухгалтерію й іншу інформацію про діяльність даного підприємства, і «внутрішній» консалтинг, коли дорадники поряд з аналізом первинної інформації на якийсь час безпосередньо включаються в керування підприємством-споживачем послуг у цілому або практично займаються однією зі сторін його повсякденної діяльності. Однак така форма консалтингу ще не одержала широкого поширення в практиці господарювання й керування в Україні.

Внутрішнє консультування передбачає постійну роботу дорадника в штаті підприємства-споживача дорадчих послуг. Теоретично це знижує витрати підприємства (зарплата дорадника звичайно менша його гонорарів) зі збереженням переваг проектного способу консультування. Однак на практиці необхідно враховувати наступні моменти:

1) Неупереджена думка дорадника – одна з переваг стороннього консультування – у деякій мірі девальвується. При зовнішньому консультуванні дорадник знає, що його робота закінчується разом із проектом і його єдиною метою є створення якісного продукту. Для внутрішнього консультанта існує необхідність визначити й своє місце в структурі, тому його ціль подвійна – якісний продукт і зручне власне положення. Неважко вгадати, що рано або пізно ці мети вступають у протиріччя й неупереджена думка при цьому постраждає.

2) Незалежність суджень – друга основна перевага в зовнішньому консультуванні – також може бути поставлена під сумнів.

3) Ріст кваліфікації консультанта, надання йому різнобічного досвіду загальмовується при внутрішньому консультуванні.

4) Делегування повноважень дорадникові, що дублюють управлінські функції, або визнання за ним права вирішальної думки може привести до створення другого центра влади на підприємстві.

Даний перелік видів і форм сільськогосподарських дорадчих послуг не можна вважати вичерпним, тому що його диктує саме життя й розвиток суспільства, враховуючи його потреби. Очевидно, цей перелік буде лише розширюватися з часом, а якість нада-

них послуг підвищуватися у зв'язку зі збільшенням конкурентності ринку.

Висновок

Договір про надання сільськогосподарських дорадчих послуг має містити наступні істотні умови: предмет договору; результати надаваних послуг й звітність; внесок суб'єкта сільськогосподарської дорадчої діяльності й клієнта; гонорари й витрати; строки й процедури проведення розрахунків; професійні обов'язки; авторське право; відповідальність сторін; умови та порядок використання праці та послуг третіх осіб-виконавців; умови припинення договору або його перегляду; арбітраж; строк дії договору.

Регулювання агентських відносин ГК України не може застосовуватися до сільськогосподарських дорадчих послуг у господарській діяльності, отже, реалізація останніх вимагає додаткового спеціального регулювання.

Викладене свідчить про те, що в практиці надання сільськогосподарських дорадчих послуг виникає багато питань, що вимагають законодавчого врегулювання. У зв'язку з відсутністю в законодавстві норм, які регулюють консультаційні відносини, що є за своєю сутністю основним змістом сільськогосподарської дорадчої діяльності, пропонується доповнити розділ VI ГК України «Інші види господарсько-торгівельної діяльності» статтями 2941 і 2942 наступного змісту:

«Стаття 2941.. Консультаційні послуги.

Консультаційні послуги надаються за договором про надання консультаційних послуг.

Загальні умови надання консультаційних послуг визначаються цим Кодексом та іншими законами України.

Умови та порядок надання консультаційних послуг, а також відповідальність сторін щодо їх надання встановлюються договором.

Стаття 2942. Договір про надання консультаційних послуг.

За договором про надання консультаційних послуг одна сторона (консультант) зобов'язується за завданням іншої сторони (замовника) надати послуги, які за змістом є

АНОТАЦІЯ

У статті на підставі аналізу існуючих проблем у сфері сільськогосподарської дорадчої діяльності визначено проблеми правового регулювання договору як підстави по наданню сільськогосподарських дорадчих послуг, наведена порівняльна характеристика, яка була розглянута в історичному аспекті.

результатом інтелектуальної творчої діяльності (юридичні, аудиторські, маркетингові тощо) з метою удосконалення організації й здійснення господарської діяльності замовником, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначені послуги».

Література

1. Ансон В. Договорное право: Пер. с англ./ В. Ансон. – М.: Юрид. лит., 1984. – 463 с.
2. Про аудиторську діяльність. Закон України від 22.04.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23. – Ст. 243.
3. Петков С. В. Теорія адміністративного права / С. В. Петков. – К.: КНТ, 2014. – 304 с. – (навчальний посібник).
4. Шелестов В.С. Хозяйственные договоры. (Понятие, виды). Конспект лекцій / В.С. Шелестов. – Харьк. юрид. ин-т. – Х., 1965. – 140 с.
5. Щербина В.С. Господарське право: Практикум / В.С. Щербина – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 319 с.

SUMMARY

The article based on the analysis of existing problems in the field of agricultural Advisory activity identified problems of legal regulation of the contract as grounds for granting agricultural Advisory services, a comparative characteristic that was considered in the historical aspect.

6. Щербина В. С. Господарське право / В. С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 640с. – (6-те вид., перероб. і допов.).
7. Беяневич О.А. Господарський договір та способи його укладання/О.А.Беяневич. – К.: Наук. думка, 2002. – 277 с.
8. Щербина В.С. Господарське право: Підручник/ В.С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 478 с.
9. Лебідь В. І. Господарське право: навчальний посібник / Лебідь В. І., Можаровська Н. О., Нескороджена Л. Л. – К.: Алерта, 2014. – 416 с. – (2-те вид., перероб. і допов.).
10. Замойский И.Е. Эффективность хозяйственно-правовой работы/ И.Е. Замойский. – К.: Наук. думка, 1982. – 170 с.
11. Ансон В. Договорное право: Пер. с англ./ В. Ансон. – М.: Юрид. лит., 1984. – 463 с.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – №11 (28.03.2003). – ст.462
13. Румянцева З., Алешникова В. Становление рынка управленческого консультирования / З. Румянцева, В. Алешникова // Российский экономический журнал.– 1993. – №3. – С.44-55.